

ОИЛАЛАРДА МИЛЛАТЛАРАРО ДЎСТЛИК АЛОҚАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК УСУЛЛАРИ

Нарзуллаева Баҳора Хамидуллаевна

“Оила ва хотин-қизлар “Илмий –тадқиқот институти 3 -босқич таянч докторанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10680959>

Аннотация. Мақолада мамлакатимизда миллий маданиятни, қадриятларни, ва урф-одатларни асраб авайлаш, диний бағрикенглик ҳамда миллатлараро достлик ва тотувлик алоқаларини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш масалалари ёритилган. Шунингдек, миллий қадриятимизнинг дўстлик алоқаларини мустаҳкамлашдаги роли ва аҳамияти кенг очиб берилган.

Калим сўзлар: Маҳалла, миллий қадриятлар, миллий оила, дўстона алоқалар, бағрикенглик, жамоатчилик назорати, миллатлараро, миллат вакили, дўстлик клуби.

Бугунги кунда ҳақиқий ватанпарварлик мактаби бўлган фахрийлар билан ишлаш мақсадга мувофиқдир. Буларга кам қолишган иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари, шунингдек, Афғонистонда жанг қилган одамлар ҳам қиради. Одамларнинг ҳақиқий тақдирига яқинлик ватанпарварлик ва байналмилаллик муаммоларини янада мослашувчан ва ҳар томонлама муҳокама қилишга имкон беради.

Аммо сўзда, мурожаат ва шиорлар орқали ватанпарварлик ва байналмилалликни ўстириш мумкин эмас. Ўсмир ёшларнинг ўз фуқаролик позициясини шакллантиришга жиддий эътибор берилиши керак. Бу оила, маҳалла ёки ҳатто давлат миқёсидаги амалий фаолият бўлиб, у фуқаролик фаолиятини рағбатлантиради, ўспирин ва ёшга Ватанга муҳаббат ҳақидаги сўзлардан ушбу сўзларни тасдиқловчи аниқ ҳаракатларга ўтишга имкон беради.

Умуминсоний ва миллий қадриятларни уйғунлаштириш ғояси бўлган болалар ташкилотларини яратиш муҳимдир. Ташкилотлар ўзлари она тилини тиклаш, халқ тарихи ва маданиятини ўрганиш дастурларини ишлаб чиқади.

Бизнинг фикримизча оилаларда самарали восита бўлиб этнографик музей хизмат қилади. Чунки оилаларда ўз қадриятларини эъзозлаш, ўтмиш хотирасини тарбиялаш мақсадида ота-оналар билан биргаликда фаолият олиб бориш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Ўсмир болалар этнографик материалларни тўплаш ва ўрганиш, халқ тарихи, маданияти ва санъати билан танишибгина қолмай, уй-рўзғор буюмларининг нусхаларини ўзлари ясайдилар, миллий кийим моделларини тикадилар ва намойиш этадилар, уларга ота-оналарни жалб қилган ҳолда халқ сайллари ва байрамларини ташкил этадилар.

Шунингдек, **дўстлик клублари** таърибасига мурожаат қилиш тавсия этилади. Бир қатор бундай жамоалар амалиётида миллатлараро дўстлик алоқаларини ҳал қилишда қизиқарли топилмалар мавжуд. Бу бошқа мамлакатларнинг тенгдошлари билан ёзишмалар орқали ва ўртача бўлмаган доимий алоқалар, тўпланган маълумотлардан фойдаланиш каби нарсаларни назарда тутати.

Турли халқлар маданияти билан боғлиқ аниқ масалаларни ўрганиш учун миллатлараро оилалардан ташкил топган тадқиқот гуруҳларини ташкил этиш мумкин. Бошқа халқлар ҳақида иложи борича кўпроқ билиш ҳар қандай ёшдаги миллатлараро дўстлик алоқаларини шакллантириш учун асосдир.

Дўстлик клублари доирасида таржимонлар гуруҳлари, қўлланмалар яратилиши, турли миллат ва бошқа мамлакатлар вакиллари билан ижодий учрашувлар ташкил этилиши

мумкин. Бошқа халқларнинг санъати ва маданиятини акс эттирувчи ижодий коллективларни, масалан, **“Кадриятлар занжири”** клубини ташкил этиш мақсадга мувофиқдир.

Кадриятли ўйин миллатлараро оилалар учун энг муҳим соҳаси бўлиб, у иш, ўқиш, санъат, спорт билан биргаликда миллий онгни, оилаларнинг миллатлараро дўстлик алоқаларини шакллантириш учун зарур ҳиссий шароитларни таъминлайди.

Оилалар ўз ватанлари тарихига тўлиқ ва ярим кунлик саёҳат қилишлари, қизиқарли одамлар, халқ ҳунармандлари билан танишишлари, ёш истеъдодлар учун танловлар ўтказишлари, қидирув ишлари, хайрли ишлар қилишлари мумкин.

Сиз ўйин мазмунини бўлимлари бўйича фарқлашингиз мумкин. Шундай қилиб, биринчидан оилалар халқ фольклори билан танишадилар, музейлар, театрларга ташриф буюрадилар. Ушбу босқични миллий байрамлар билан яқунлаш мумкин.

Иккинчидан оилалар миллий шоир ва ёзувчилар ижодини янада чуқурроқ ўрганадилар, ўз вилояти тарихи билан танишадилар, қидирув ишларида қатнашадилар. Жараён **“Дўст билан обод уйинг”** ўйини билан яқунланади.

Учинчидан кўпмиллатли ўз халқининг маданияти, адабиёти ва санъати билан танишишни давом эттирадилар. **“Менинг оилам? Оилам кадрияти?”** мавзусида суҳбатлар ўтказишади. **“Дўст билан обод уйинг”** саёҳатлари, халқ амалий санъати кўرғазмалари, маҳаллада ташкил этилган **“Дўстлик клублари”** ва **“Кадриятлар занжири” клублари қошида миллатлараро оилалар** учун концертлар уюштириш, ижодкор зиёлилар билан учрашиш, **“Ўзбекистон умумий уйимиз”** экспедициясида иштирок этиш тадбирлари ташкил этилади. **Жараён “Дўстлик” интеллектуал ўйини** билан тугайди.

Маҳаллаларда бундай ишларнинг асоси миллатлараро оилаларнинг ўз ватани, миллий маданияти, оилавий кадриятлар ҳақидаги билимларини ривожлантирадиган ва бойитадиган янги қизиқарли ва фойдали нарсаларни излаш ва тарғиб қилишдир. Асосийси, уларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш, ватанпарварлик ва халқаро туйғуларни тарбиялаш, миллий маданият соҳасидаги кўникмаларни шакллантириш, тил, тарих, адабиёт, маданиятга бўлган қизиқишни рағбатлантиришга қаратилган фаолиятдир. Шу билан бирга, сиртқи саёҳатлар шаклида болалар бошқа халқларнинг ҳаёти ва урф-одатлари билан танишадилар.

Маҳаллаларда миллатлараро оилалар учун ҚВЗ, халқ анъаналари: ахлоқий одоб, диний байрамлар, оилавий анъаналар, халқ ҳунармандчилигига асосланган халқ донолиги аукциони жозибали бўлиши мумкин. Масалан, ҳикоя-ролли ўйин шаклида ва ижодий шаклда **“инглиз оиласи”, “қозоқ оиласи”, “яхудий оиласи”, “рус оиласи”, “тожик оиласи”, “молдаван оиласи”** ва бошқалар тақдим этилиши мумкин. Шунингдек, оилалар халқ ва оилавий байрамлар, яқин атрофда яшовчи халқларнинг урф-одатлари, ўз халқининг тарихи, маънавий ҳаёти ва маданиятини ўрганади.

Тарбиянинг кенг тарқалган ва самарали воситаси халқ оғзаки ижодидир. Унда халқнинг табиат ҳақидаги қарашлари, дунёвий донолиги, ахлоқий идеаллари, ижтимоий интилишлари ва ижодий тасаввурлари бадиий акс этади. Фолклорнинг жанр таркиби хилма-хилдир – булар эртак, эпик афсоналар, мифлар, топишмоқлар, мақоллар, кўшиқлар ва бошқалар. Юқоридагилардан хулоса қилиб, Ватанга ва умуман мамлакатга бўлган муҳаббат оғзаки халқ ижодиётининг барча шакллари: эртаклар, қаҳрамонлик дostonлари, кўшиқлар, мақоллар ва сўзлар орқали таъминланади. Халқ педагогикасидаги ватанпарварлик душман билан муносабатларда мардлик, довюраклик, шаън ва кадр-қиммат

билан узвий боғлиқдир. Халқ эртаклари қахрамонлари буни эслатади, халқнинг озодлиги ва бахт-саодати, Ватаннинг мустақиллиги учун турли хайвонлар билан курашади.

Нафақат эстетик дидни, балки ахлоқни тарбиялашнинг энг кенг тарқалган воситаларидан бири муסיкий фолклордир. Ундаги марказий ўрин кўшиққа тегишли. Унинг кенг ва хилма-хил қатлами ҳаёт, кундалик турмуш, меҳнат жараёнлари билан боғлиқ. Рақслар ва кўшиқлар оилавий байрамлар, турли байрамлар, биргаликдаги ишлар билан бирга келади. Халқ фестиваллари, оилавий тадбирлар — бола туғилиши, келин ва кув ё тўйлари – буларнинг барчаси миллий маданиятни, ахлоқий, ватанпарварлик ва эстетик тарбияни шакллантиришнинг самарали воситасидир.

Миллатлараро оилаларда тарбиявий ишларни ташкил этишда тарихий тажрибага асосланган халқ таълими донолиги ҳисобга олиниши керак. Бу халқ таълим ва таълим усуллари билан бутун арсеналидан ўзгаришсиз ва танқидий баҳолашсиз фойдаланиш керак дегани эмас. Улардан бугунги кунда ишлаётган ва инсонпарварлик ва умуминсоний қадриятлар ҳақидаги ғояларимизга мос келадиган, миллатлараро оилалар учун жозибador бўлганларини олиш керак.

Ҳозирги пайтда замонавий оилаларнинг фарзандлари янада мулоҳазали бўлиб, турли хил маълумотларга, шу жумладан бутун дунё бўйлаб компьютер тармоқлари орқали кириш имкониятига эга бўлишларини тушуниш муҳимдир. Шунинг учун ватанпарварлик ва байналминал таълим дастурларини яратишда уларнинг имкониятлари ва эҳтиёжларини ҳисобга олиш керак.

Миллатлараро оилалар фарзандларининг маънавий-ахлоқий тарбиясига турли ижтимоий-маданий ва этно-маданий муҳитлар, оиланинг анъанавий турмуш тарзи таъсир кўрсатади (ижобий ва салбий таъсир кўрсатиши мумкин). Оилавий ва маиший муносабатларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб, улар бир-бирларидан нафақат тили, балки характери, шахсий, ахлоқий фазилатлари намоён бўлиши, миллатлараро мулоқот тажрибаси билан ҳам фарқланади.

Миллатлараро дўстлик алоқаларини ривожлантириш муаммоси маҳалла муттасадилари, умумий ўрта таълим муассасалари ва ота-оналар учун кенг тарқалган. Оила мактабга кўп жиҳатдан ёрдам бериши мумкин. Бироқ кўпинча ота-оналар миллий адоват уруғини сездирмай “экишади”. Кўпинча, оила ёмон одам, қобилияциз ходим ҳақида эмас, балки “ёмон” рус, корейс, ўзбек ҳақида гапиради. Болалар ота-оналарининг бундай миллатчилик баҳоларини ўзлаштирадilar, уларнинг бошқа миллат кишиларига нисбатан салбий муносабатини сезадilar. Кўпгина республикалардаги воқеалар болаларга катталарнинг адовати ҳам юққанлигини кўрсатди.

Шу муносабат билан ўқувчиларнинг ота-оналари билан мақсадли иш олиб бориш, уларга болаларни миллатлараро дўстлик алоқаси маданиятида тарбиялашнинг аҳамиятини тушунтириш керак. Ушбу муаммоларни болалар ва ота-оналар билан, айниқса, миллатлараро оилаларда биргаликда муҳокама қилишни ташкил этиш муҳимдир.

Шуни ёдда тутиш керакки, аввало, катталарнинг шахсий намунаси мактаб ўқувчиларида миллий онг, ўз ватанига муносабат, бошқа миллат ва маданиятларга ҳурмат, бошқа қарашлар, анъаналар, ақидаларга бағрикенглик туйғуларини тарбиялайди.

REFERENCES

1. Арипова Г.Ш. Оилада толерантлик тафаккурини шакллантириш (ўсмир ёшдаги болаларда). – Фал.фан.б.ф.д. дисс. автореф. – Т.2011. –

2. Асмолов А.Г. Мы обречены на толерантность / А.Г. Асмолов // Семья и школа. – 2001. – № 11-12. – С.32-35.
3. Бунакова В.А. Воспитание национальной толерантности в студенческой среде [Текст] / В.А. Бунакова // Образование и воспитание. –2004. – №9.– С. 205-206.
4. Муртазаева Р.Х. Ўзбекистонда миллатлараро муносабатлар ва бағрикенглик. Олий ўқув юртлирининг магистрлари у-н ўқув қўлланма. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ЎМТВ, Мирзо Улуғбек номидаги ЎЗМУ. – Тошкент, 2007. – 184 б.
5. Нарзуллаева Б. Маҳаллаларда миллатлараро дўстлик алоқаларини ривожлантириш механизмларини такомиллаштириш. //ОАК тасарруфидаги “Таълим ва инновацион тадқиқотлар” халқаро илмий – методик журнал №5. Бухоро, 2022 йил. – Б. 125-132.
6. Саматов Д.Т. Таълим муҳитини барқарорлаштиришда толерантлик тамойилининг педагогик асослари (Олий таълим мусасалари мисолида): пед.ф.бўйича фал.док.(ПхД) диссертацияси. – Наманган, 2019. – 151 б.